

Oktatási körkép 2007

Az OECD összefoglalása Magyarországról

A kormányok egyre nagyobb figyelmet szentelnek a nemzetközi összehasonlításoknak olyan hatékony politikák keresése közben, amelyek fokozzák az egyének szociális és gazdasági kilátásait, ösztönzőket nyújtanak az oktatással kapcsolatos nagyobb mértékű hatékonyság tekintetében, és amelyek segítik az egyre növekvő igények kielégítését szolgáló források mobilizálását.

Az OECD Oktatási Igazgatósága – ezen igényre válaszul – hatalmas erőfeszítést fordít mennyiségi, nemzetközileg összehasonlítható mutatók kidolgozására és elemzésére, és ezen mutatókat évente a *Oktatási körkép (Education at a Glance)* című kiadványban teszi közzé. Ezek a mutatók lehetővé teszik az oktatással foglalkozó politikusok és a gyakorló szakemberek számára egyaránt, hogy oktatási rendszereiket más országok teljesítményének tükrében lássák, céljuk pedig – az OECD-országokra vonatkozó politikai felülvizsgálatokkal együtt – a kormányok politikai reformokra irányuló erőfeszítéseinek támogatása és áttekintése.

Ez az összefoglalás **a Magyarországra vonatkozó alapvető megállapításokat állítja szembe az OECD-országokban tapasztalható globális tendenciákkal**, a következő fejezetek szerint: mennyiségi és minőségi kihívások, a méltányossággal kapcsolatos kihívások, valamint a forrásokkal és a hatékonysággal kapcsolatos kihívások.

Az Oktatási körkép 2007, valamint annak összefoglalása, valamennyi adat és a kizárólag webes alapú táblázatok ingyenesen letölthetők a következő címen: www.oecd.org/edu/eag2007.

Kérdéseikkel a következőkhöz fordulhatnak:

Michael Davidson
Vezető elemző, mutatókkal és elemzéssel foglalkozó osztály
OECD, Oktatási Igazgatóság
Tel.: +33 1 4524 9225, e-mail Michael.Davidson@OECD.org

vagy

Andreas Schleicher
A mutatókkal és elemzéssel foglalkozó osztály vezetője
OECD Oktatási Igazgatóság
Tel.: +33 1 4524 9366, e-mail Andreas.Schleicher@OECD.org

MENNYISÉGI ÉS MINŐSÉGI KIHÍVÁSOK

Az Oktatási körkép korábbi kiadásai rámutattak arra, hogy a több és jobb oktatás iránti igények miként ösztönözték az OECD-országokban az oktatási rendszerek masszív, mennyiségi bővülését, különösen a felsőoktatás szintjén. Milyen hatással járt ez a munkaerő-piaci megtérülésekre? A jól képzett munkaerő egyre növekvő kínálatával együtt járt-e annak megfelelő számú, jól fizető munkahely megteremtése? Vagy egy napon majd mindenkinek egyetemi oklevele lesz és minimálbért fog keresni?

Természetesen elképzelhető, hogy legalábbis néhány újdonsült diplomás olyan munkahelyekre kerül, amelyekhez nem szükséges felsőfokú végzettség és hogy ezeket az állásokat a kevésbé képzett munkavállalók elől fogják megszerezni. Ehhez a kiszorító hatáshoz társulhat az alacsony képesítéssel rendelkező személyek közötti munkanélküliség arányának relatív emelkedése (mivel ezek munkahelyét a magasabban képzett munkavállalók töltik majd be), de adott esetben a felsőfokú képzéshez kapcsolódó bérezési „prémium” csökkenése is (mivel a diplomások kínálatának növekedése mindenképpen meghaladja a diplomás képzésre irányuló kereslet növekedését).

Az Oktatási körkép 2007 ezt a kérdést vizsgálja, az eredmények pedig azt sugallják, hogy a bővülés pozitív hatással járt az egyének és a gazdaság számára is, továbbá hogy eleddig nincsenek jelek a képesítések munkaerő-piaci értékének „inflálódására”.

Globális tendenciák	A Magyarországra vonatkozó alapvető megállapítások
<p><i>Az oktatási rendszerek továbbra is gyors ütemben bővülnek.</i></p> <ul style="list-style-type: none">• A legtöbb OECD-országban az 55–64 év közötti felnőttek (akik az 1960-as években és az 1970-es évek elején kezdték szakmai pályafutásukat) 7–27%-a szerzett felsőfokú képesítést, Kanada és az Egyesült Államok kivételével, ahol ez több mint 30%. A 25–34 év közötti, fiatal felnőttek legalább 30%-a szerzett felsőfokú képesítést 19 országban és több mint 40%-uk 6 országban (A1 mutató). A felsőfokú képesítéssel rendelkező népesség aránya átlagosan 19%-ról 32%-ra nőtt e két csoportban.• Noha a legtöbb országban a felsőfokú oktatásba való beiratkozásokban (C2 mutató) és a felsőfokú képesítés megszerzését illetően tapasztaltak némi növekedést, országonként és időszakonként erősen eltérő a bővülés mértéke. Bizonyos országokban a növekedés jó része a gyors, politikailag vezérelt bővülés időszakaiban történt. Koreában, Írországon és Spanyolországban például az 1970-es évek vége és az 1990-es évek vége között a munkaerőpiacra belépő, felsőfokú képesítéssel rendelkezők aránya több	<p><i>Magyarországon a felsőfokú végzettség szintje nőtt, de jóval az OECD-átlag alatt maradt.</i></p> <ul style="list-style-type: none">• A felsőoktatásban szerzett végzettség szintje Magyarországon jóval az OECD-átlag alatt van. A felsőfokú képesítést szerzett, 25–64 év közötti népesség aránya Magyarországon 17%, a 26%-os OECD-átlaggal szemben (A1.3a. táblázat).• Ezen túlmenően – noha a felsőoktatásban szerzett képesítések száma generációk óta nő – ez lassabb ütemben történt, mint a legtöbb OECD-országban. A felsőfokú képesítést szerzett, fiatalabb (25–34 éves) népesség aránya Magyarországon 20%, míg ugyanez a szám az idősebb (55–64 éves) lakosság esetében 15% (A1.3a. táblázat).• A felsőfokú oktatásba való beiratkozásokkal kapcsolatos jelenlegi tendenciák azonban arra utalhatnak, hogy Magyarország gyorsabb ütemben fog haladni a következő években, hiszen a felsőoktatásba beiratkozó tanulók száma 1995 és 2004 között több mint kétszeresére nőtt (B1.5. táblázat). Ez viszont hirtelen emelkedést jelent a felsőfokú diplomák arányában: az egyetemi oklevelet szerzők aránya 29%-ról 36%-ra nőtt 2004 és 2005 között, ami így már megfelel az OECD-átlagnak (A3.2. táblázat).

<p>mint a kétszeresére emelkedett a kezdeti alacsony szintekről. Az Egyesült Államokban és Németországban azonban ez az arány nagy mértékben változatlan maradt: viszonylag magas szinteken az Egyesült Államokban, és viszonylag alacsony szinteken Németországban (A1 mutató).</p> <ul style="list-style-type: none"> • A hagyományos egyetemeken diplomát szerzők jelenlegi aránya az ausztriai, németországi és törökországi 20% és az ausztráliai, dániai, finnországi, izlandi, olaszországi, hollandiai, új-zélandi, norvégiai és lengyelországi több mint 40% között mozog. A felsőfokú képesítés megszerzésével kapcsolatos ezen arányok magasabbak azokban az országokban, ahol a rendelkezésre álló programok rövidebb ideig tartanak. • Az OECD-országokban a rövidebb, szakmaszerzésre irányuló programok vonatkozásában az oklevélszerzési arány átlagosan a jellemző kohorsz 9%-ánál valósul meg, míg a magasabb szintű, kutatási képesítés megszerzésére irányuló képzésbe való bejutást biztosító programok esetében ez az arány 1,3%. 	<ul style="list-style-type: none"> • Az inkább szakképzés-orientált felsőfokú B. típusú képesítések Magyarországon a felsőfokú oktatási szolgáltatásnak viszonylag kis részét képezik, de a képesítések megszerzésének aránya ezek esetében is a tipikus korcsoport 4%-ára nőtt a legutóbbi számadatok szerint (A3.2. táblázat).
<p><i>A legtöbb országban a természettudományos területen felsőfokú képzettséggel rendelkezők száma gyorsabban nőtt, mint a felsőfokú képzettséggel rendelkezők teljes száma.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Az egy adott évben a természettudományok terén felsőfokú fokozatot szerző személyek 100 000 munkavállalóra jutó száma a magyarországi kevesebb mint 700 és Ausztráliában, Finnországban, Franciaországban, Írországban, Koreában, Új-Zélandon és az Egyesült Királyságban a 2 200 főt meghaladó létszám között mozog (A3.4. táblázat). • A tanulmányi területként a természettudományt választó fiatalabb korcsoportok aránya az idősebbekhez képest 3,0, míg az összes többi tanulmányi területen ez az arány 2,3. Ausztriában és Kanadában az arány több mint 4,0, Magyarországon és Írországban meghaladja a 6,0-t, 	<p><i>Magyarországon a népesség viszonylatában kevesebben szereznek természettudományos területen felsőfokú képzettséget, mint bármely más OECD-országban.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • A népesség arányában Magyarországon a legkisebb a természettudomány területén felsőfokú végzettséggel rendelkezők száma (695 fő jut 100 000 25–34 év közötti, foglalkoztatott személyre), kevesebb, mint bármely más OECD-országban, és ez az arány az OECD-átlagos arányának kevesebb mint fele (A3.4. táblázat). • A tudományos területen felsőfokú képzettséget szerzők jelenlegi aránya – a jelek szerint – még így is javulást jelent a korábbi generációkhoz képest. A tudományos területen felsőfokú képzettséggel rendelkezők száma hatszorosa a fiatalabb korcsoportokban, mint a népesség idősebb korcsoportjaiban (A1.5. táblázat).

<p>Portugáliában és Spanyolországban pedig több mint 8,0 (A1.5. táblázat).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • A társadalomtudományok, a vállalkozás, a jog és a szolgáltatások a legnépszerűbb szakok a felsőoktatásban résztvevők körében, és az évente egyetemi oklevelet szerzők több mint 50%-a e szakokon végez (A3.3. táblázat).
<p><i>A felsőoktatás bővülésének hatásai: magasan képzett munkaerő vagy a kevésbé képzett személyek túlképzettek általi kiszorítása?</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • A képesítést szerzők létszámában bekövetkező gyors növekedés ellenére a felsőfokú képesítés megszerzésére irányuló munkaerő-piaci és pénzügyi ösztönzők továbbra is magasak mind a férfiak, mind pedig a nők esetében. Ez akkor válik láthatóvá, amikor szembeállítjuk a felsőoktatás egyéni szinten mutatkozó előnyeit – magasabb átlagbér, a munkanélküliség alacsonyabb kockázata és a tanulmányaik során kapott állami támogatások – az egyéneknél a tanulás során keletkező olyan költségekkel, mint amilyenek például a tandíjak, az elmaradt jövedelem és későbbi életük során a magasabb adókulcsok. Az összehasonlítható adatokkal rendelkező valamennyi országban a felsőfokú diplomájukat közvetlenül az iskola után szerzők számára a saját megtérülés aránya magasabb – és gyakran igen jelentősen –, mint a tényleges kamatok: Dánia, Új-Zéland és Svédország kivételével mind a tizenegy országban, amelyekre vonatkozóan adatok állnak rendelkezésre, ez legalább 9,8% (A9.6. táblázat). • A csak az alsó középfokú oktatásban részt vett személyek körében az átlagos munkanélküliségi arány 5 százalékponttal magasabb, mint azoknál, akik legmagasabb végzettségüket a felső középfokú oktatásban szerezték, és 7 ponttal magasabb, mint a felsőoktatásban végzettek körében (A8 mutató). Az adatok azt mutatják, hogy míg a munkanélküliség az átlagosnál lényegesen magasabb az alacsonyabban képzettek körében, ez a helyzet nem rosszabbodott azokban az országokban, amelyek kiterjedt felsőoktatási rendszerrel rendelkeznek. A 	<p><i>Az egyetemi diplomával rendelkezők jövedelmi előnye Magyarországon magasabb, mint bármely más OECD-országban.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Magyarországon a 30–44 év közötti, egyetemi szintű diplomával rendelkezők esetében a jövedelmi előny a felső középfokú oktatásban képesítést szerzett személyekéhez képest 125%, ami a legmagasabb összehasonlítható előny valamennyi OECD-országban (A9.1a. táblázat). • A jövedelmi előny hasonlóan erős, ha az összehasonlítást valamennyi felsőfokú képesítésre kivetítjük, a tendenciára vonatkozó adatok pedig azt mutatják, hogy 1997 óta szinte folyamatosan erősödik a jövedelmi előny, noha a legutóbbi számadatokban enyhe csökkenés jelentkezik (A9.2a. táblázat). • Magyarországon a felsőfokú képesítéssel rendelkezőknek sokkal nagyobb esélyük van munkát találni és ez az arány a 25–64 év közötti, felsőfokú képesítéssel rendelkező munkavállalók 83%-a a felső középfokú oktatásban képesítést szerzők 70%-ával szemben (A8.3a. táblázat). • Az adatokat szolgáltató országok többségéhez hasonlóan Magyarországon a felsőoktatás a felső középfokú oktatáshoz viszonyítva nagyobb mértékű emelkedést eredményez a férfiak, mint a nők esetében. Magyarországon valójában a férfiak előnye (153%) nagyobb mértékben haladja meg a nőkéét (88%), mint az összehasonlításban részt vevő bármely másik országban (A9.1a. táblázat). • Jóllehet mind a férfiak, mind pedig a nők részesülnek a felsőoktatási végzettségből eredő jövedelmi előnyökből, az ugyanazon végzettséggel rendelkező férfiak és nők közötti jövedelmi eltérések a legtöbb országban továbbra is fontosak. Magyarország tekintetében – ha a képesítések valamennyi szintjét együttesen

<p>viszonylagos kockázat azonban emelkedett azokban az országokban, amelyek nem bővítették felsőoktatási rendszerüket. Ezekben az országokban a felső középfokú oktatás hiánya esetén jelenleg 80%-kal nagyobb a valószínűsége a munkanélkülivé válásnak, míg ugyanez az arány a felsőoktatást a leginkább bővítő országokban kevesebb mint 50%.</p> <ul style="list-style-type: none"> • A felsőoktatásban oklevelet szerzők körét az 1990-es évek végén jobban kibővítő országokban a munkanélküliség nagyobb mértékben csökkent (vagy alacsonyabb mértékben növekedett) 1995 és 2004 között, mint a felsőfokú oktatást kevésbé kiterjesztő országokban. Például Franciaországban, Írországban és Koreában volt a leggyorsabb a növekedés a felsőoktatásban szerzett képesítések terén, a munkanélküliség pedig alig növekedett vagy éppen csökkent; Németországban, Csehországban és Szlovákiában a felsőoktatásban szerzett képesítések aránya csak kis mértékben vagy egyáltalán nem nőtt, a képzetlen személyek körében azonban lényegesen növekedett a munkanélküliség (A1 mutató, A8.4a. táblázat). • A mutatók nem tartalmazzak bizonyítékot arra vonatkozóan, hogy a kevésbé képzetteket kiszorítják-e a munkaerőpiacról, és sok minden mutat az ellenkező irányba: a legkevésbé képzett személyek járnak jól a jobb foglalkoztatási lehetőségek tekintetében, amikor többen vesznek részt a felsőoktatásban. Ezen túlmenően a felső középfokú oktatásban részt vevő felnőttek körében tapasztalható munkanélküliség abszolút szintjében zajló tendenciák elemzése azt sugallja, hogy a munkanélküliség mértékében az 1995–2004 közötti időszakban bekövetkezett változások nem kapcsolódnak a felsőfokú végzettség szintjeiben bekövetkezett változásokhoz. Valójában sem az alsó, sem pedig a felső középfokú oktatásban részt vevők körében tapasztalható munkanélküliség tekintetében nincs statisztikailag jelentős korreláció a felsőfokú végzettség bővülése és a munkanélküliségi 	<p>vizsgáljuk, és csak a 30–44 év közöttiekre összpontosítunk – a nők keresete a férfiak keresetének 83%-a, ami az összehasonlított országok körében az egyenlőséghez gyakorlatilag a második legközelebb álló adat. Ezzel ellentétben az egyetemi szintű végzettséggel rendelkező, 30–44 éves személyek esetében a nők jövedelme a hasonló képesítéssel rendelkező férfiakéinak mindössze 63%-át teszi ki (A9.1b. táblázat).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ha a felsőoktatás különösen a férfiak tekintetében jelentkező jövedelmi és foglalkoztatási előnyeit azon költségek – ideértve az előzetes jövedelmeket és a közvetlen tanulmányi költségeket – alapján vizsgáljuk, amelyek az egyéneknél tanulmányaik során felmerülnek, Magyarországon a felsőfokú oktatásban részt vevő férfiak számára a megtérülési arány magasabb, mint az összehasonlítható adatokkal rendelkező bármely más országban (A9.6. táblázat).
---	--

rátákban bekövetkező mozgások között, a GDP növekedésének ellenőrzését követően. Jelentős mértékben függ azonban össze a felsőfokú oktatásban és a felső középfokú oktatásban végzettek számának növekedése, valamint az alsó középfokú oktatásban részt vevő felnőttek körében a relatív munkanélküliség csökkenése. Mindez arra utal, hogy a kevésbé jól képzettek foglalkoztatási kilátásai főként a gazdasági növekedéshez és általánosságban a termelékenységhez kapcsolódnak, amelyhez a magasan képzett munkaerő megfelelő kínálata tud potenciálisan hozzájárulni.

- Ezen túlmenően a magasabb képzettség nem eredményez munkanélküliséget a felsőfokú képesítéssel rendelkezők körében, és nem is csökkenti bérüket. Jóllehet ez nem azt jelenti, hogy a felsőfokú képesítéssel rendelkezők a képesítésüknek megfelelő munkahelyeken helyezkednek el, azt mindenképpen igazolja, hogy a felsőoktatás bővülésével annak előnyei nem értéktelenedtek el. Miközben pedig a diplomások körében a munkanélküliség relatív kockázata kismértékben emelkedett, ez a helyzet nem rosszabbodott a megszerzett felsőfokú képesítések számának gyorsabb mértékű bővülésével.
- A diplomásokat valamennyi OECD-országban a munkanélküliségnek jóval alacsonyabb szintjei fenyegetik, mint más rétegeket. A bérek vonatkozásában az adatok azt sugallják, hogy a felsőfokú képesítéssel rendelkezők számára az előnyök folyamatos növekedése némileg megtorpan a kínálat nagyobb ütemű bővülésével, de az adatok nem mutattak általános csökkenést. Ez a bizonyíték megerősíti az interdiszciplináris tanulmányok hasonló eredményeit, és arra enged következtetni, hogy a kevésbé képzett rétegek általánosságban osztoznak a nagyobb mértékű felsőoktatás előnyeiben, és hogy a megszerzett többletkészségeket a munkaerőpiac nagymértékben elnyeli. E jelenségek idők során történt nyomon

<p>követése alapján érdekes, hogy a jelek szerint a pozitív hatások hangsúlyozottabban érvényesültek az elmúlt években, ami ellentmond annak az elgondolásnak, hogy a felsőoktatás eddig túl gyorsan bővült.</p>	
<p><i>A felsőoktatás nemzetközivé válása gyors ütemben zajlik.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • 2005-ben több mint 2,7 millió felsőfokú oktatásban részt vevő tanuló iratkozott be valamilyen intézménybe az állampolgársága szerinti országon kívül. Ez a felvett külföldi tanulók – OECD-nek és az UNESCO Statisztikai Intézetének az előző évben bejelentett – összlétszámában bekövetkezett 5%-os növekedést jelent. • A nemzetközi hallgatók – azaz azok a nemzetközi hallgatók, akik a saját országuktól eltérő országba utaztak felsőfokú tanulmányok folytatása céljából – százalékos aránya a felsőfokú oktatás terén történt beiratkozások kevesebb mint 1%-a és majdnem 18% között mozog. A felsőfokú oktatásba Ausztráliában, Ausztriában, Franciaországban, Új-Zélandon, Svájcban és az Egyesült Királyságban iratkoznak be a legtöbben a nemzetközi hallgatók közül. • Franciaország, Németország, az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok fogadja a világszerte külföldön tanulók több mint 50%-át. Abszolút számadatok alapján a Franciaországból, Németországból, Japánból és Koreából érkező nemzetközi hallgatók vannak a legtöbben az OECD-országokból érkezők között. Kínából és Indiából érkezik a legtöbb partnerországbeli hallgató. • Spanyolországban, Svájcban és az Egyesült Államokban, valamint a partnerország Brazíliában a nemzetközi hallgatók több mint 15%-a iratkozik be magasabb szintű kutatási programokba. • A nemzetközi hallgatók legalább 30%-a választ természettudományos, mezőgazdasági vagy mérnöki szakirányt Finnországban, Németországban, Magyarországon, Svédországban, 	<p><i>A nemzetközi tanulók alacsony, de egyre növekvő létszámában vannak jelen a magyarországi felsőoktatásban.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Mivel sokkal többen érkeznek Magyarországra felsőoktatásban részt vevő hallgatóként (13 601), mint ahányan Magyarországról máshova tanulni mennek (7 906), Magyarország a felsőfokú oktatásban részt vevő hallgatók nettó importőre (C3.8 táblázat az interneten). • Magyarországon a felsőfokú oktatásban tanulók 2,7%-a nemzetközi hallgató (szemben az OECD-országok 6,7%-os átlagával), az ilyen tanulók száma Magyarországon 37%-kal nőtt 2000 és 2005 között (átlagosan 93% az OECD-országok esetében) (C3.1. táblázat). • A Magyarországon tanuló nemzetközi hallgatók többsége Romániából (3 171), Szlovákiából (2 341) és Ukrajnából (1 294) érkezik (C3.8. táblázat az interneten). • A nemzetközi hallgatók körében a legnépszerűbb Magyarországon tanulható szakterület az egészségügy és a szociális gondozás, amelyeket e hallgatók nagyjából egynegyede tanul (C3.5. táblázat). • A 7 906 más ország felsőoktatásában részt vevő magyar hallgató számára a legnépszerűbb cél Németország (36%), Ausztria (14%) és az Egyesült Államok (12%) (C3.8. táblázat az interneten).

<p>Svájcban, az Egyesült Királyságban és az Egyesült Államokban.</p> <ul style="list-style-type: none"><li data-bbox="231 280 778 692">• Ausztráliában és az Egyesült Királyságban a felsőfokú típusú A. programokban végzett hallgatók több mint 20%-a nemzetközi. Ugyanez igaz a Belgiumban diplomázó külföldiekre is. A nemzetközi és külföldi végzősök részaránya a felsőfokú oktatásban végzettek körében különösen magas a magasabb szintű kutatási programok tekintetében Belgiumban, Svájcban, az Egyesült Királyságban és az Egyesült Államokban.	
--	--

A MÉLTÁNYOSSÁGGAL KAPCSOLATOS KIHÍVÁSOK

Bár a magas szintű képesítés továbbra is komolyan megtérül a munkaerő-piacon, a biztos alapképzettség nélküli személyek – akik az OECD meghatározása szerint a felső középfokú oktatásban képesítést nem szereztek – a legtöbb országban gyorsan romló munkaerő-piaci kilátásokat tapasztaltak. Ennélfogva egyre fontosabb, hogy az oktatási és képzési rendszerek biztosítsák, hogy a fiatalok az iskolákból biztos alapképzettséggel kerüljenek ki, vagy hogy azt később megszerzik.

*A **Oktatási körkép 2007** a felső középfokú oktatást elvégzettekre és a munkahelyekhez kapcsolódó, informális oktatás előfordulására és intenzitására vonatkozó adatokat a társadalmi háttér és egyrészt az iskolai tanulási eredmények, másrészt pedig az egyetemi szintű oktatásban való részvétel közötti kapcsolatra vonatkozó, új adatokkal egészíti ki. Az egyének társadalmi–gazdasági háttere és az oktatási eredményeik közötti kapcsolat erősségével vizsgálható például, hogy az országok milyen mértékben használják ki a jövő humántőkájének előállítására irányuló potenciáljukat, továbbá ez lehetővé teszi a tanulási lehetőségek eloszlásában tapasztalható méltányosság értékelését.*

<i>Globális tendenciák</i>	<i>A Magyarországra vonatkozó alapvető megállapítások</i>
<p><i>A legtöbb OECD-országban, a felső középfokú oktatás egyetemessé válik, néhány országban azonban egy figyelemre méltó méretű kisebbség kimarad.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • A felső középfokú oktatást sikeresen elvégző személyek aránya (lásd a fogalommeghatározásra vonatkozó megjegyzéseket a szöveg végén) csaknem valamennyi OECD-országban – némelyikben pedig ütemesen – nő. A felső középfokú oktatásban képesítést szerző 25–34 évesek aránya az OECD-országok több mint felében már meghaladja a 80%-ot, Kanadában, Csehországban, Koreában, Szlovákiában és Svédországban pedig a 90%-ot (A1.2a. táblázat). • Azok, akik legalább a felső középfokú oktatásban részt vettek, jelentős jövedelmi előnyöket élveznek (A9.4. grafikon). Néhány országban a felső középfokú oktatásban szerzett képesítéssel nem rendelkező személyek számára a jövedelmi hátrányok számottevően súlyosbodtak (A9.2a. táblázat). • A foglalkoztatási és munkanélküliség ráták tekintetében a nemi különbségek a felső középfokú oktatásban szerzett képesítéssel nem rendelkezők között a legnagyobbak (A8.2. grafikon) 	<p><i>A felső középfokú oktatásban részt vett magyar felnőtt népesség aránya az OECD-átlag felett van.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • A felső középfokú oktatásban szerzett végzettség Magyarországon gyors ütemben vált generációról generációra egyre elterjedtebbé – a felső középfokú oktatásban képesítést szerző 55–64 éves személyek aránya 61% a 25–34 évesek körében tapasztalható 85%-hoz képest. Ez a fejlődési arány átlagosan az OECD-országokét tükrözi, így Magyarország az OECD-országok között továbbra is a 12. helyen áll a fejlődés ütemével (A1.2a. táblázat). • A felső középfokú oktatás ilyen jellegű bővülése a 15–19 évesek beiratkozási arányaiban uralkodó tendenciákban is nyilvánvaló, amely az 1995. évi (a 74%-os OECD-átlag alatti) 64%-ról 87%-ra (a 82%-os OECD-átlag fölé) emelkedett (C2.2. táblázat). • Mindazonáltal a legalább a felső középfokú oktatásban való részvétel elmulasztása Magyarországon erőteljes és súlyosabb következményekkel jár, mint más országokban. A felső középfokú oktatásban képesítést nem szerzett 25–64 éveseknek csak 38%-a dolgozik, ami e csoport esetében a második legalacsonyabb foglalkoztatási ráta az OECD-országokban. Ehhez képest a felső középfokú oktatásban végzettek foglalkoztatási aránya 70%, a

	<p>felsőfokú képesítéssel rendelkezők esetében ugyanez 83% (A8.3a. táblázat). Figyelemreméltó, hogy a munkaviszonyban nem lévő alacsonyán képzett személyek közül sokan valójában nem munkanélküliek, de nem képezik a munkaerő részét.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Az alacsony oktatási szinttel rendelkezők körében jelentkező jövedelmi hátrány Magyarországon szintén magas a többi OECD-országhoz képest. Magyarországon a felső középfokú oktatásban képesítést nem szerző, 25–64 év közötti személyek jövedelme mindössze 73%-a az e szinten képesítést szerzőkének (A9.1a. táblázat). • •
<p><i>Az iskolák és a társadalmak óriási kihívásokkal szembesülnek a bevándorlók integrálása terén.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • A nemzetközi migráció kulcsfontosságú kérdéssé vált a legtöbb OECD-országban, heves vitákat szítva azzal kapcsolatban, hogy a bevándorlókat miként lehet sikeresen integrálni a társadalomba és a munkaerőpiacra. Az OECD-nek a tanulói tudás feltérképezésére irányuló nemzetközi programja (Programme for International Student Assessment; PISA) lényeges új perspektívát biztosít a vitában a bevándorló családokból származó 15 éves tanulók tanulmányi eredményeinek értékelésével. Egyértelmű, hogy – különösen Európában – komoly kihívások állnak az oktatási rendszerek előtt. A mutatók a következőket jelzik: • A számottevő bevándorlói népességgel rendelkező 14 OECD-országban az első generációs tanulók átlagosan 48 ponttal maradnak el helyi társaiktól a PISA matematikai felmérésében, ami több mint egy iskolaévnnyi fejlődésnek felel meg. A második generációs tanulók teljesítménybeli hátránya – 40 ponttal – szintén jelentős. A bevándorlói háttérrel rendelkező tanulók hátránya országok között igen eltérő: Ausztráliában, Kanadában, Új-Zélandon és Makaón 	<p><i>Magyarország tekintetében a roma népesség megfelelőbb integrálásával kapcsolatos kihívás jelentős.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Magyarország vonatkozásában nincs adat az A6. mutatóra. Az OECD-nek a tanulói tudás feltérképezésére irányuló nemzetközi programjából (Programme for International Student Assessment; PISA) származó elemzés azonban korábban már ábrázolta azokat a jelentős egyenlőtlenségeket, amelyek a magyar oktatási rendszert jellemzik: az iskolák között a tanulók teljesítményében meglévő jelentős mértékű eltérést és annak mértékét, hogy a tanulók teljesítménye mennyire kapcsolódik társadalmi háttérükhöz. Még pontosabban, az OECD „Múltányosság az oktatásban” című tematikus felülvizsgálata megállapította, hogy a roma népességet jobban kell integrálni a magyar társadalomba.

<p>(Kína) a pontszámok elhanyagolhatóak, Belgiumban és Németországban viszont ugyanez több mint 90 pont, még a második generációs gyermekek esetében is.</p> <ul style="list-style-type: none"> • A második generációs tanulók (akik az értékelés szerinti országban születtek) jobban teljesítenek, mint első generációs társaik (akik másik országban születtek), amint az várható is, hiszen nem kell rendszerbeli, kulturális és nyelvi korlátokat leküzdenük. A siker azonban országonként igen széles skálán mozog. Kanadában, Luxemburgban, Svédországban és Svájcban, és a partnerország Hongkongban (Kína) a második generációs tanulók lényegesen jobban teljesítenek, mint az első generációs tanulók: a teljesítmények közötti eltérés Svájcban 31, Svédországban pedig 58 ponttal csökkent, míg Németországban és Új-Zélandon az ezekben az országokban született második generációs tanulók rosszabbul teljesítenek, mint az első generációs tanulók. • A bevándorlói háttérrel rendelkező tanulók közül a legjobban teljesítők matematikai eredménye sokkal kevésbé mutat országonkénti eltéréseket, mint a bevándorlói háttérrel rendelkező, legalacsonyabban teljesítő tanulók eredménye. • Annak ellenére, hogy egészében véve kevésbé teljesítenek jól, mint a helyi tanulók és általánosságban kevésbé előnyös helyzetű családokból származnak, a bevándorlást első kézből megtapasztaló tanulók – az OECD egész területén – nagyobb mértékű érdeklődést és motivációt tanúsítanak a matematika terén. 	
<p><i>Az országok nagy mértékben különböznek aszerint, hogy mennyire sikerül a nem szellemi foglalkozású családból származó tanulók számára a felsőoktatásban való részvételt lehetővé tenniük.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tíz ország összehasonlítását alapul véve a felsőoktatáshoz való legméltányosabb hozzáférést biztosító országgént Írország és Spanyolország 	<ul style="list-style-type: none"> • • • Nincs adat Magyarországra vonatkozóan, mivel nem vett részt az Eurostudent felmérésben, az A7 mutató alapját képező adatforrásban.

<p>magaslik ki, míg Ausztriában, Franciaországban, Németországban és Portugáliában, a nem szellemi foglalkozású családból érkező tanulók tekintetében fele akkora a valószínűsége annak, hogy részt vesznek a felsőoktatásban, mint amennyire a népességben meglévő arányuk alapján erre számítani lehetne (A7. mutató).</p> <ul style="list-style-type: none"> • A felsőoktatásban részt vevő tanulók társadalmi–gazdasági státuszát – édesapjuk oktatási háttere szerint – vizsgálva óriási eltérések mutatkoznak meg az egyes országok között. Sok országban sokkal valószínűbb, hogy a tanulók részt vesznek a felsőoktatásban, ha édesapjuk felsőoktatásban szerzett képesítést. Ausztriában, Franciaországban, Németországban, Portugáliában és az Egyesült Királyságban az ilyen háttérrel rendelkező tanulók esetében kétszer olyan valószínű, hogy részt vesznek a felsőoktatásban, mint azok a tanulók, akik édesapja nem szerzett felsőfokú képesítést. Írországban és Spanyolországban ez az arány 1,1 illetve 1,5. • A felsőoktatásban részt vevő tanulók társadalmi–gazdasági státuszáról információt nyújtó országokban a jelek szerint a megelőző oktatásban meglévő egyenlőtlenségek a kevésbé előnyös háttérből érkező tanulók beiratkozásában is tükröződnek. A felsőoktatáshoz való méltányosabb hozzáférést biztosító országok – mint például Finnország, Írország és Spanyolország – voltak azok, amelyekben az iskolák között is a legegyenletesebb volt a teljesítmény, amint azt az OECD 2000. évi PISA felmérése során gyűjtött adatok is mutatják. 	
<p><i>Az alapképzés önmagában már nem elégítheti ki a képzettségek iránt újonnan felmerülő, illetve változó igényeket, a munkával kapcsolatos oktatás és képzés mégis még mindig azok körében a legkevésbé elterjedt, akiknek a legnagyobb szükségük lenne ezekre.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • A nem formális továbbtanulás és továbbképzés számos országban játszik 	<p><i>Magyarországon a munkával kapcsolatos oktatásban és képzésben való részvétel aránya más OECD-országokhoz viszonyítva alacsony, és különösen igaz ez a legalacsonyabb szinten képzettekre.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Magyarországon a 25–64 év közötti lakosságnak mindössze 4%-a vesz részt nem formális, munkával kapcsolatos

<p>jelentős szerepet a tudás és az ismeretek bővítésében. Dániában, Finnországban, Svédországban és az Egyesült Államokban a munkavállalók több mint 35%-a vesz részt minden évben nem formális, munkával kapcsolatos oktatásban és képzésben. A másik végletet Görögország, Magyarország, Olaszország, Hollandia, Lengyelország, Portugália és Spanyolország képviseli, ahol ilyen képzésben a munkavállalók kevesebb mint 10%-a részesül csupán (C5.1a. táblázat).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Az OECD-országokban a nem formális továbbtanulásban és -képzésben való részvétel aránya a felső középfokú oktatásban részesülő munkavállalók körében kevesebb mint fele az ezeket el nem végző személyekének, és kevesebb mint egynegyede a felsőoktatásban részt vevőkének. 	<p>oktatásban és képzésben évente. Görögország és Olaszország mellett az OECD-országok körében ez a legalacsonyabb arány (C5.1a. táblázat).</p> <ul style="list-style-type: none"> • A 25–64 év közötti egyének számára várható ilyen oktatás és képzés tanóráit tekintve Magyarország némileg jobban teljesít (253 óra az OECD 389 órás átlagához képest), ami azt jelzi, hogy azok, akik egyáltalán részt vesznek ilyenekben, meglehetősen intenzív formákat választanak (C5.1a. táblázat). • Magyarországon az alsó középfokú oktatásban részesülők esetében hétszer kevesebb a valószínűsége annak, hogy nem formális továbbtanulásban és -képzésben vesznek részt, mint azoknál, akik a felsőoktatásban szereznek képesítést (C5.1a. táblázat).
<p><i>A tanulók saját oktatási jövőjükkel kapcsolatos lehetőségeit egyes országokban szorosan meghatározza társadalmi háttérük.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Az OECD-országokban a 15 éves személyek kb. 57%-a esetében várható az egyetemi továbbtanulás, ez az arány azonban a Koreában jellemző 95%-os arány és a németországi mindössze 21%-os adat között változik. A mutatók szerint a lehetőségek az országokon belül az egyéni teljesítményszinteknek, a nemnek, a társadalmi–gazdasági háttérnek és a bevándorló státusznak megfelelően változhatnak. A 2003-ban az OECD PISA keretében gyűjtött adatok alapján a 15 évesek egyetemi szintű végzettség megszerzésére vonatkozó lehetőségei szoros kapcsolatot mutatnak matematikai és olvasási készségeikkel. Tekintet nélkül relatív tudásbeli felkészültségükre az alacsonyabb szintű társadalmi–gazdasági háttérrel rendelkező 15 éves tanulók esetében kisebb a valószínűsége felsőfokú képesítés megszerzésének, mint a magasabb társadalmi–gazdasági háttérűeknél. A bevándorló háttérrel rendelkező, 15 éves tanulók esetében a legtöbb országban valószínűbb, hogy egyetemi szintű képesítést szereznek, mint az adott országból származók. Az 	<p><i>Magyarországon a felsőfokú képesítés megszerzésének lehetősége meghaladja az OECD-országok átlagát, azonban igen szorosan kötődik a társadalmi–gazdasági háttérhez.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • A várhatóan felsőfokú képesítést szerző 15 évesek aránya Magyarországon 63%, szemben az 57%-os OECD-átlaggal (A4.1a. táblázat). Ez nagyjából megfelel a ténylegesen felvettek arányára vonatkozó relatív adatoknak (C2.4. táblázat). • A lehetőségeket a tanulók PISA 2003 szerinti matematikai teljesítménye alapján vizsgálva minden OECD-ország közül Magyarország tanulói esetében mutatkoznak a legszélesebb körű lehetőségek. A legjobban teljesítő 15 évesek kb. 93%-a számíthat felsőfokú képesítés megszerzésére, míg a leggyengébben teljesítőknek mindössze 16%-a (A4.2a. táblázat). • Az OECD-országok közül Magyarországon a legerősebb a tanulók társadalmi–gazdasági háttéré és felsőfokú képesítésük megszerzése közötti kapcsolat. Még ha le is számítjuk a tudásbeli felkészültségben mutatkozó különbségeket, a magasabb szintű társadalmi–gazdasági háttérrel rendelkező magyar tanulók esetében 2,7-szer nagyobb a valószínűsége

ilyen tanulók relatív lehetőségeinek szintje még magasabb a hasonló készségekkel és társadalmi–gazdasági háttérrel rendelkező, az adott országból származó tanulókhoz képest.	annak, hogy a felsőoktatásban tanulnak tovább, mint az alacsonyabb társadalmi–gazdasági háttérűeknél (A4.4. táblázat).
---	--

KIHÍVÁSOK AZ ERŐFORRÁSOKAT ÉS A HATÉKONYSÁGOT ILLETŐEN

*Az oktatás bővülése jelentős pénzügyi beruházásokkal járt együtt. Az **Oktatási körkép 2007** alapján 1995 és 2004 között, az oktatás minden szintjét együtt vizsgálva az oktatási intézményekre fordított kiadások átlagosan 42%-kal nőttek az OECD-országokban. A folyamatos bővülés fenntarthatósága azonban az oktatás finanszírozásának és hatékonysága növelése biztosításának újragondolásán múlik. Egyes országokban máris csökken az egy tanulóra fordított kiadás mértéke – ez leginkább Csehországot, Magyarországot, az Egyesült Királyságot és Lengyelországot jellemzi –, mivel a beiratkozások számának növekedése meghaladja a felsőoktatásra fordított kiadásokét.*

Bár fontos az oktatás terén tett beruházások jelentős mértékű növelése, az is nyilvánvaló, hogy a finanszírozás növelése önmagában nem elég. Az oktatás terén tett beruházásoknak nagyobb hatékonyságot is magukkal kell vonniuk. Az oktatási ágazat még nem alakult át olyan módon, ahogyan az más szakmák esetében már megtörtént az eredmények javítása és a termelékenység növelése érdekében. Az eredmények inkább az ellenkezőre utalnak, vagyis arra, hogy az oktatás termelékenysége általánosságban csökkent, mivel annak minősége nagyjából ugyanolyan maradt, a piaci árak viszont jelentősen emelkedtek. Mivel az oktatás biztosításának helye és módja alapvetően változatlan, az oktatás munkaigényessége és az összes kiadáson belül a tanári bérek meghatározó jelenléte (a képzésekre alapuló bértáblázatok és automatikus béremelések miatt) a személyi kiadások folyamatos növekedését eredményezte.

<i>Globális tendenciák</i>	<i>A legfontosabb magyarországi eredmények</i>
<p><i>Az OECD-országok összes GDP-jük 6,2%-át költik oktatási intézményekre, azonban az oktatásra fordított kiadás 1995 és 2004 közötti növekedése igencsak elmaradt a nemzeti jövedelem növekedése mögött. Az oktatásra fordított kiadás hatékonysága még tovább növelhető.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Minden eddiginél többen szereznek középiskolai végzettséget és felsőfokú képzést, és a bővülés számos országban jelentős pénzügyi beruházással járt együtt. 1995 és 2004 között, az oktatás minden szintjét együtt vizsgálva, az oktatási intézményekre fordított kiadás 24 olyan országban növekedett, amely az adott időszakban összehasonlítható adatokkal rendelkezik. A növekedés átlagosan elérte a 42%-os mértéket az OECD-országokban, és általában nagyobb mértékű a felsőoktatást illetően, mint az alapfokútól az érettségi megszerzését követően szerzett nem felsőfokú képzéssel bezáróan folytatott tanulmányok tekintetében. 	<p><i>Mivel a kiadásokban az elmúlt tíz évben jelentős növekedés mutatkozott, az oktatásra fordított kiadás a GDP százalékában jelenleg kissé elmarad az OECD átlagától.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> A kiadások 1995 és 2004 közötti növekedése számos országban nem növekedett együtt a GDP-vel. Magyarország esetében azonban az oktatásra fordított kiadások 1995 óta 50%-kal történt növelése (ehhez képest az OECD-n belül az átlagos növekedés 42%) meghaladta a GDP növekedését, mivel az oktatási kiadások a GDP arányában az 1995. évi 5,3%-ról 2004-ben 5,6%-ra növekedtek (B2.1. és B2.3. táblázat). A kiadás e növekedésével az oktatásra fordított összes kiadás a GDP-hez viszonyítva Magyarországon jelenleg csak kismértékben marad alatta az OECD 5,8%-os átlagának. A Magyarországon 1995 óta nyilvánvaló kiadási növekedések tekintetében az oktatás szintje nagyjából hasonló képet mutat, mint az OECD-

- A felsőoktatásban az 1995–2004-ben a kiadásokat jellemző növekedés sokkal határozottabb volt 2000 után, mint előtt az OECD-országok majdnem felében. A kiadás több mint 30 százalékponttal növekedett 2000 és 2004 között Csehországban, Görögországban, Mexikóban, Lengyelországban, Szlovákiában és Svájcban és partnerállamként Chilében.
- Fontos, hogy megvizsgáljuk az oktatásra fordított átfogó kiadások és a tanulónkénti befektetés mértékének arányát. Az OECD-országok összességében évente és tanulónként 7 572 USD-t költenek az alapfokútól a felsőoktatásig terjedő tanulmányokra, vagyis 5 331 USD-t az alapfokú oktatásban, 7 163 USD-t a középfokú oktatásban részt vevő tanulóakra és 14 027 USD-t felsőoktatásban részt vevő hallgatókra, ezen átlagok mögött azonban az egyes országokban igen eltérő kiadási számadatok húzódnak. Az országok a valamennyi OECD-országra vonatkozó adatok egyszerű átlaga alapján kétszer annyit költenek a felsőoktatásban részt vevőkre, mint az alapfokú oktatásban részt vevő tanulóakra.
- Az egy főre jutó kiadások alacsonyabb mértéke nem feltétlenül jelent alacsonyabb szintű eredményeket, és nem felelne meg a valóságnak, ha az alacsonyabb egy főre jutó kiadást általában az oktatási szolgáltatások alacsonyabb minőségével azonosítjuk. Például Korea és Hollandia kiadásai együtt elmaradnak az OECD átlagától, az OECD PISA 2003 felmérés szerint mégis mindkettő a legjobban teljesítő országok között szerepel.
- Az egy tanulóra jutó kiadás alacsony mértékével jellemezhető országoknál mindenesetre a beruházásnak az egy főre jutó GDP-hez viszonyított megoszlása hasonló azon országokéhoz, ahol a tanulónkénti kiadás mértéke magas. Például Magyarország, Korea, Lengyelország és Portugália és partnerországként Észtország – ahol a tanulónkénti és az egy főre jutó GDP-hez viszonyított kiadás mértéke elmarad az OECD átlagától alap-, középfokú és az

országok általában. Magyarországon a felsőoktatásra fordított kiadás növekedése (59%) meghaladta az alapfokú és középfokú oktatásra fordított kiadások növekedését (42%), míg az OECD-országokban átlagosan ezek a növekedési adatok 55% és 39% (B2.3. táblázat).

Azonban e kiadásokat a tanulók létszámával összevetve a kiadás mértéke Magyarországon jócskán alatta marad az OECD átlagának.

- Az ezek által az oktatási szolgáltatások minőségére gyakorolt potenciális hatás felmérése érdekében az oktatás terén befektetett forrásokat a beiratkozó tanulók számával összefüggésben kell elemezni. Ezzel kapcsolatosan a valamennyi oktatási szinten tett tanulónkénti kiadások mértéke (az alapfokú előtti oktatás kivételével) 4 326 USD (egyenérték), ami jócskán alatta marad az OECD 7 061 USD összegű átlagának (B1.1a. táblázat).
- Hasonló modell mutatkozik az oktatás minden egyes szintjén, bár az alapfokú előtti oktatásra fordított kiadások közelebb vannak az OECD átlagához. Alapfokú szinten a tanulónkénti kiadás mértéke Magyarországon 3 841 USD (OECD-átlag: 5 832 USD), középfokú szinten 3 692 (OECD-átlag: 7 276 USD) és felsőfokú szinten 7 095 USD (OECD-átlag: 11 100 USD). A tanulónkénti kiadás mértéke az alapfokú előtti szinten Magyarországon 4 231 USD, ami kismértékben marad csupán el az OECD 4 741 USD-os átlagától (B1.1a. táblázat).
- Azonban Magyarország helyzete összehasonlításban némiképp jobb képet mutat az országok viszonylagos gazdagságának figyelembe vételekor. Ilyen összefüggésben – tanulónkénti kiadás az egy főre jutó GDP-hez viszonyítva – a kiadás mértéke Magyarországon ténylegesen meghaladja az alapfokú előtti, alapfokú és felsőfokú oktatásra vonatkozó OECD-átlagot, és éppen hogy alatta marad a középfokú oktatás tekintetében az OECD-átlagnak (B1.4. táblázat).
- Emellett az oktatás alapfokú, középfokú és az érettségi megszerzését követő, nem felsőfokú szintjein a kiadások jóval gyorsabban növekedtek, mint a

<p>érettségi megszerzését követő nem felsőoktatás esetében – az egy főre jutó GDP-hez viszonyított tanulónkénti kiadásainak mértéke legalább néhány oktatási szintet tekintve meghaladja az OECD átlagot.</p> <ul style="list-style-type: none"> • A tanulónkénti, alapfokú, középfokú és az érettségi megszerzését követő oktatás szintjén a kiadás mértéke legalább 50%-kal nőtt 1995 és 2004 között Görögországban, Magyarországon, Írországon, Lengyelországban, Portugáliában, Szlovákiában és Törökországban, illetve partnerországként Chilében. Másrészt viszont a felsőoktatásban részt vevő hallgatónkénti kiadás mértéke egyes esetekben csökkent, mivel a kiadások nem növekedtek együtt a hallgatói létszám növekedésével. • Az oktatásra fordított kiadás folyamatos növekvő tendenciát mutat, mivel a tanárok bére (a fő költségösszetevő) az általános bérekkel együtt növekszik. Másfelől viszont az egy főre jutó költségeknek az eredmények javulásával nem kísért növekedése eredményeként csökken az oktatás termelékenységé. Az OECD-országokban a tanulási eredmények javítását illetően 22%-os lehetőség mutatkozik, a jelenlegi erőforrási szintek megtartása esetén (a kimenet hatékonysága). Az oktatásra szánt erőforrások a jelenlegi eredmények megtartása mellett való csökkentésének lehetősége kismértékben nagyobb, 30% (a bemenet hatékonysága). Az egyes iskolatípusok (pl. állami és magán) hatékonyságára vonatkozó becslések szerény eltéréseket mutatnak az OECD egészében, ilyen módon a hatékonysági megtakarítás fokozottabban érintheti a kisebb iskolákat, mint a nagyokat (B7. mutató). 	<p>tanulói létszámok az 1995 és 2004 közötti időszakban, és így a hallgatónkénti kiadás mértéke az említett időszakban 57%-kal nőtt (B1.5. táblázat). A tanulók száma az adott időszakban a demográfiai tendenciáknak köszönhetően és a középfokú oktatás részvételi arányában bekövetkezett jelentős mértékű növekedés ellenére 10%-kal csökkent (C2.2. táblázat).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ezzel szemben a felsőoktatást illetően a kiadások ezen időszakra vonatkozó jelentős növekedése (59%) ellenére a hallgatói létszám több mint kétszeresével történő növekedése (218%) ellenére 27%-os csökkenés mutatkozik az egy hallgatóra jutó kiadás szintjén (B1.5. táblázat).
<p><i>Az oktatási idő, a tanári bérek és a tanulók és a tanárok aránya jelentős eltéréseket mutat az országok között.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Az országok arra vonatkozó döntései, hogy a tanulók hány órát és évet töltsenek az osztályteremben és milyen tárgyakat tanuljanak, a nemzeti prioritásokat és preferenciákat tükrözik. 	<p><i>A tanulók számára viszonylag kevés oktatási idő áll rendelkezésre Magyarországon</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Számos tényező befolyásolja az egy főre jutó kiadásokat, és ezek részben magyarázatot adnak a tanulónkénti kiadások alacsony mértékére Magyarországon. Ezek körében az oktatási idő, a tanítási idő és a tanári bérek jelentős

A költségvetési megfontolások is alakíthatják az oktatást: a tanárok bérei az iskolai oktatás biztosításában a legnagyobb költségelemet jelentik, és ilyen módon alapvető szempontjai a döntéshozóknak, akiknek célja egyszerre az oktatás színvonalának megőrzése és a kiadás visszafogása. Bár az osztályok mérete számos OECD-országban vált kínzó kérdéssé, egyes bizonyítékok állnak rendelkezésre az ez által a hallgatói teljesítményre gyakorolt hatásról. E gyakorlati oktatáspolitikai kérdésekkel kapcsolatos megállapítások többek között az alábbiak:

- Az OECD-országokban a tanulók várhatóan átlagosan 6 898 oktatási órán vesznek részt 7 és 14 éves koruk között, amelyből 1 586 óra a 7 és 8, 2 518 óra a 9 és 11 és 2 794 óra a 12 és 14 éves kor közé esik. A tervezett oktatási órák túlnyomó többsége kötelező.
- Az OECD-országokban a 7 és 8 év közötti tanulók átlagosan évi 769 óra kötelező oktatásban vesznek részt, illetve 793 óra tervezett oktatásban. A 9 és 11 év közötti tanulók évente kb. 45 órával többen vesznek részt, a 12 és 14 év közöttiek pedig évente több mint 90-nel több órán vesznek részt, mint a 9 és 11 év közöttiek.
- Az alsó középfokú oktatásban legalább 15 éves tapasztalattal rendelkező tanárok bére több mint kétszerese az egy főre jutó GDP mértékének Koreában és Mexikóban; Izlandon, Norvégiában és a partnerország Izraelben a bérek az egy főre jutó GDP 75%-át vagy ennél kevesebbet tesznek ki. Az említett bérek mértéke igen eltérő: 16 000 USD Magyarországon, míg 51 000 USD vagy több Németországon, Koreában és Svájcban, és több mint 88 000 Luxemburgban.
- Az alapfokú oktatásban egy osztályban osztályonként átlagosan 22 tanuló van, azonban az országok között eltérések mutatkoznak: 33 Koreában, míg ennek kevesebb mint fele Luxemburgban és a partnerország Orosz Föderációban. 2000 és 2005 között az osztályok átlagos mértéke nem mutatott jelentős változásokat, azonban az osztályok

eltéréseket mutatnak az OECD átlagához képest.

- A tanulók Magyarországon iskolai pályafutásuk során 7 és 14 év között 6 139 tanórán vehetnek részt. Ehhez képest az OECD-átlag 6 898 óra. Az OECD-átlaghoz viszonyított eltérések túlnyomórészt a 7 és 8 évesek alacsony óraszámából adódnak, akik Magyarországon 611 tanórán vesznek részt évente, szemben az OECD 793 órás átlagával (D1.1. táblázat).

Magyarországon a tanárokra háruló oktatási teher, különösen az alsó középfokú oktatásban, az egyik legalacsonyabb az OECD-országok körében.

- Magyarországon a tanórák éves száma várhatóan évi 777 óra az alapfokú oktatásban részt vevő tanárok számára (OECD-átlag: 803 óra évente), évi 555 óra az alsó és a felső középfokú oktatásban tanító tanárok számára egyaránt (OECD-átlag: évi 707, illetve 664 óra) (D4.1. táblázat).

A tanári bérek Magyarországon igen alacsonyak a többi OECD-országhoz képest, azonban gyorsabban növekedtek, mint bármilyen egyéb OECD-országban.

- A tanárok bére jelentősen meghatározza a kiadás mértékét, és Magyarországon ez még az egy főre jutó GDP-hez viszonyítva is alacsony (D3.1. táblázat).
- Magyarországon az alapfokú és az alsó középfokú oktatásban tanító, minimális végzettségű és 15 év tapasztalattal rendelkező tanárok 15 622 USD-t keresnek, ami messze a legalacsonyabb mérték valamennyi OECD-országban belül, és jelentősen elmarad az OECD 37 603 és 40 322 USD átlagától. A felső középfokú oktatásban tanító tanárok bére 19 541 USD, ami ismét jócskán alatta marad az OECD 43 239 USD-os átlagának (D3.1. táblázat).
- A magyarországi tanárok bére azonban 1996 és 2005 között több mint kétszeresére növekedett, ami az adatokat szolgáltató OECD-országok körében a leggyorsabb növekedést jelenti (D3.2. táblázat).

<p>méretének az OECD-országokon belül mutatkozó eltérései láthatólag csökkentek. Az osztályok mérete csökkenést mutat a viszonylag nagy méretű osztályokkal rendelkező országokban (pl. Japánban, Koreában és Törökországban), és az osztályok mérete növekedést mutat a viszonylag kis méretű osztályokkal rendelkezőkben (pl. Izlandon) (lásd a 2000. évi adatokat a D2.4. táblázatban, kizárólag az interneten).</p> <ul style="list-style-type: none"> • A tanulók osztályonkénti létszáma átlagosan majdnem három tanulóval növekszik az alapfokú és az alsó középfokú oktatásban, azonban a tanulók tanárokhoz viszonyított aránya csökkenést mutat, ezzel együtt pedig nő az oktatás színvonala az évenkénti oktatási idő megnövelésével, bár ez a modell nem minden országot jellemez. • Az alapfokú és a középfokú oktatásban az OECD-országok 91%-ot fordítanak aktuális kiadásokra, amelyből 63,5% a tanárok bére, 15,5% a többi alkalmazott bére, 19,9% pedig egyéb aktuális kiadás. A felsőoktatásban 89,3%-ot fordítanak aktuális kiadásra, amelyből 42,7% a tanárok bére, 23,6% a többi alkalmazott bére, 33,8% pedig egyéb aktuális kiadás (B6.2. táblázat). 	<p><i>Az osztályok átlagos mérete alatta marad az OECD-átlagnak, és a tanulók tanárokhoz viszonyított aránya a magyar rendszer demográfiai és strukturális tendenciáit tükrözi.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Magyarországon az átlagos osztályméret alatta marad az OECD-átlagnak, mivel egy osztályban átlagosan 20,0 tanuló van az alapfokú oktatásban (OECD-átlag: 21,5 tanuló osztályonként) és 21,4 tanuló van egy osztályban az alsó középfokú oktatásban (OECD-átlag: 24,1 tanuló osztályonként) (D2.1. táblázat). • Az alapfokú és az alsó középfokú szinten a tanulók tanárokhoz viszonyított aránya Magyarországon egyaránt 10,5 tanuló tanáronként, ami azonban jelentősebben elmarad az OECD-átlagoktól (16,7 tanuló tanáronként az alapfokú és 13,7 tanuló tanáronként az alsó középfokú oktatásban). Ez valószínűleg azt a lemaradást tükrözi, ami a tanári létszámnak a tanulói létszám jelenlegi demográfiai csökkenéséhez való kiigazításában mutatkozik, illetve ami részben megmagyarázza, hogy miért alacsony a tanárok óraszám Magyarországon (D2.2. táblázat). • A felső középfokú szinten, ahol bővült a tanulók részvétele, a tanulók tanárokhoz viszonyított magyarországi aránya, vagyis tanáronként 12,2 tanuló, jóval közelebb van az OECD-átlaghoz, ami tanáronként 13,0 tanuló (D2.2. táblázat).
<p><i>Az oktatás finanszírozásának magánforrásai egyre fontosabbak.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Az OECD-országokban az alapfokú és középfokú oktatás több mint 90%-ban, és mindenütt legalább 80%-ban (Korea és a partnerország Chile kivételével) államilag finanszírozott. Azonban a felsőoktatásban a magánfinanszírozás mértéke igen eltérő, Dániában, Finnországban és Görögországban kevesebb mint 5%, míg meghaladja az 50%-ot Ausztráliában, Japánban és az Egyesült Államokban, továbbá a partnerország Izraelben, illetve 75% felett van Koreában és a partnerország Chilében. 	<p><i>Magyarországon a magánfinanszírozás aránya csökkent az alapfokú és a középfokú oktatásban, növekedett azonban a felsőoktatásban.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Magyarországon az alapfokú és középfokú oktatás állami finanszírozásának 94,7%-os mértéke meghaladja az OECD 91,8%-os átlagát. Ez a felsőoktatás terén is jellemző, ahol Magyarországon az állami finanszírozás mértéke 79,0%, míg átlagosan 75,7% az OECD-n belül (B3.2a. és b. táblázat). • Az alapfokú és középfokú oktatás finanszírozása terén Magyarországon 1995 és 2004 között bekövetkezett jelentős mértékű növekedés teljesen állami

<ul style="list-style-type: none"> • Az összehasonlítható adatokkal rendelkező minden országra igaz, hogy az állami finanszírozás az oktatás minden szintjén együttesen növekedett 1995 és 2004 között. Azonban a magánkiadások ennél is jobban növekedtek ezen országok majdnem háromnegyedében. 2004-ben a kiadásoknak mindenesetre az oktatás minden szintjén együttesen átlagosan 87%-a még mindig állami forrásból történt. • A magánforrásból a felsőoktatásra fordított kiadások aránya lényegesen nőtt néhány országban 1995 és 2004 között, ez azonban nem jellemezte az oktatás egyéb szintjeit. • A 18 olyan OECD-ország körében, amelyre vonatkozóan tendenciákkal kapcsolatos adatok állnak rendelkezésre, az állami finanszírozás aránya a felsőfokú intézményekben némiképpen csökkent 1995 és 2000 között, és ugyanígy minden évben 2001 és 2004 között. Általában azonban a magánbefektetések mértékének növekedése nem váltotta fel az állami finanszírozást, inkább kiegészítette azt. • A rendelkezésre álló adatok szerint a felsőoktatásban minden országban a háztartások fedezik a magánkiadások nagyobb részét, kivéve Görögországot, Magyarországot és Svédországot. A háztartásoktól eltérő más forrásokból származó magánkiadás még mindig jelentős, és legalább 10%-os mértékű Ausztráliában, Magyarországon, Olaszországon, Koreában, Hollandiában, Svédországban, az Egyesült Királyságban és az Egyesült Államokban, továbbá a partnerország Izraelben. 	<p>finanszírozású. Ennek eredményeként az alapfokú és középfokú oktatás állami finanszírozású része ebben az időszakban 3 százalékponttal nőtt (B3.2a. táblázat).</p> <ul style="list-style-type: none"> • A felsőoktatás esetében azonban egészen más modell érvényesült, mivel a finanszírozás ugyanezen tíz éven belül bekövetkező jelentős növekedését kissé erősebben finanszírozták magánforrásokból (69%-os növekedés a finanszírozásban), mint államiakból (57%-os növekedés a finanszírozásban). Ennek eredménye a felsőoktatás magánfinanszírozásának kismértékű növekedése (B3.2b. táblázat). • Magyarországon a felsőoktatás magánfinanszírozása elsősorban „egyéb magánszervezetek” felől érkezik (vagyis vállalkozásoktól, jótékonyági szervezetektől, nonprofit szervezetektől), és nem a háztartásokból, ami szokatlan az OECD-országokban (B3.2b. táblázat). Emellett a háztartások jelentős mértékű állami támogatást kapnak a felsőfokú tanulmányokhoz, és a felsőoktatás állami finanszírozásának kb. 16%-át fordítják ösztöndíjakra és a háztartások támogatására. Ez jóval meghaladja az OECD 10%-os átlagát (B5.2. táblázat). • A felsőoktatási hallgatók számára államilag garantált hitelek állnak rendelkezésre, bár a felhasználható összeg (1 717 USD) viszonylag kicsi, és igen nagy a kamat (11,95%) az olyan országokkal összehasonlítva, amelyekre vonatkozóan adatok állnak rendelkezésre (B5.1c. táblázat)
<p><i>Olyan OECD-országokban, ahol a hallgatók tandíj fizetésére kötelezettek, nagyobb a felsőoktatásba való bejutás aránya.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Az olyan OECD-országokban, ahol a hallgatók tandíj fizetésére kötelezettek, és különösen nagy állami támogatást élvezhetnek, nem jellemző, hogy alacsonyabb lenne a bejutás mértéke a nappali tagozatos, elméleti jellegű, BA és MA fokozatot nyújtó egyetemi szintű programokra az OECD-átlaggal 	<ul style="list-style-type: none"> • Magyarország tekintetében nem áll rendelkezésre adat a tandíjakról.

összevetésben. Például az A. típusú felsőoktatásba való bejutást illetően a legmagasabb felvételi arányokat mutatja Ausztrália (82%) és Új-Zéland (79%), míg Hollandia (59%) és az Egyesült Államok (64%) meghaladják az OECD-átlagot. Az Egyesült Királyság (51%) éppen csak hogy alatta marad az OECD-átlagnak (54%), bár az A. típusú felsőoktatásba való bejutás mértéke 4 százalékponttal nőtt 2000 és 2005 között.

MEGJEGYZÉSEK

- „Végzettség”: az oktatás helye szerinti ország oktatási rendszerében a legmagasabb szintű oktatásban megszerzett, legmagasabb szintű végzettség. Egyes országok a legmagasabb szintű végzettség megszerzése tekintetében is szolgáltathatnak adatokat a végzettségről.
- „Alsó középfokú oktatás”: a 11 és 13 éves kor között kezdődő oktatás. Ez általában az alapfokú oktatás alapszintű programjainak folytatása, bár az oktatás jellemzően tantárgycentrikusabb. Az alsó középfokú oktatás lehet „lezáró” (vagyis a tanulókat közvetlenül a munka világába való belépésre felkészítő) és/vagy „előkészítő” (vagyis a tanulókat a felső középfokú oktatásra felkészítő) jellegű. Ez a szint az OECD-országokban általában három éves oktatást jelent.
- „Felső középfokú oktatás”: a legtöbb OECD-országban a középfokú oktatás záró szakaszának megfelelő oktatás. Az oktatás gyakran fokozottabban tantárgyak szerint szerveződik. E szintre általában 15–16 éves életkorban lehet bekerülni.
- „Felsőoktatás”: felsőfokú oktatás. Az *Oktatási körkép 2007* a felsőoktatási rendszer aktuális teljesítményével és a felsőfokú képesítést szerző felnőtt népesség (25–64 évesek) arányával egyaránt foglalkozik. A felsőfokú programok általában a képzés típusa szerint bonthatók le: „felsőfokú A” (elméletalapú és a fejlett kutatási programokba és magas képesítési szintet igénylő foglalkozásokba – pl. orvostudomány, fogászat vagy építészet – való bejutáshoz szükséges képesítés biztosítására irányuló képzések) és „felsőfokú B” (általában rövidebb, és a munkaerőpiacra való közvetlen bejutást szolgáló gyakorlati, technikai vagy szakmai készségek megszerzésére összpontosító képzés). „A végzősök aránya”: a népesség körében a végzettség megszerzésének tipikus életkorában felsőfokú végzettséget szerzők aránya.
- „Nem formális oktatás”: szervezett, folyamatos oktatási tevékenységek, amelyeket tipikusan nem az iskola-rendszer, főiskolák, egyetemek és olyan más formális intézmények keretében folytatnak, amelyek a gyermekek és a fiatalok számára a nappali jellegű oktatásban folyamatos előrejutást biztosítanak. A nem formális oktatás történhet oktatási intézményeken belül és kívül egyaránt, és bármilyen életkorú személyeket érinthet. Részletesebb fogalom meghatározás az *Oktatási körkép 2007* C5. mutatójában szerepel.